

III

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IProfiel Annelot Vijn
(Utrechts Archief)**

'Knooppunt tussen
archief, publiek
en technologie'

Meet Mmmonk

Beter en breder
zoeken dankzij IIRF

**Liefs uit Londen
(en Cambridge)**

Verslag van een
drukke studiereis

eBook Pledge

Stap naar betere
toegang tot e-books

**AI ALS
DAGELIJKSE HULP:**

**MANUSJE-VAN-ALLES
EN SPARRING
PARTNER**

2023 | 08

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events, podcast en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (27ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

redactie

Marjo Bakker, Maarten
Brinkerink, Wilbert Helmus,
Vincent M.A. Janssen,
Leen Liefsoens, Cindy Lammers
(hoofdredacteur), Matthijs
van Otegem, Mirjam Raaphorst,
Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

medewerkers aan dit nummer

Simon Been, Wouter Bronsgeest,
Rob Feenstra, Frank Huysmans,
Anneke de Maat, Marco Martens,
Marijn Mostart, Annelot Treure,
Maarten Zeinstra

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

AI in het informatiedomein (2)

De potentiële impact van AI op informatie- en kenniswerk is onmiskenbaar. Wat betekent deze technologie concreet voor jouw organisatie, afdeling of eigen werk? In deze IP deel 2 van de serie: de (on)mogelijkheden van AI voor alledaagse activiteiten.

16

IProfiel: Annelot Vijn

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door. In deel 7: Annelot Vijn, specialist digitaal collectiebeheer bij Het Utrechts Archief.

18

Mmmonk en IIF

Hun grote monastieke collecties digitaal toegankelijk en doorzoekbaar te maken voor een breed publiek, en dat het liefst met de hulp van IIF. Dat was het doel van Mmmonk. Een duik in een driejarig project zonder eind.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Shadowtime
& Our Ark

07

IP Lingo

Leeswee

15

Column Frank Huysmans

Globale
interview

34

KB Onderzoekskroniek

Schadeatlas
ontwerptekeningen

24

'Open en inclusief'

Eerder dit jaar verbleven 36 informatieprofessionals uit voornamelijk universiteits- en hogeschoolbibliotheken een week in Londen (met een uitstapje naar Cambridge). Zij waren mee met alweer de 29e KNVI O&O-studiereis. Een paar indrukken.

22

eBook Pledge

Door de digitale transformatie in het onderwijs is de toegang tot studiemateriaal van vitaal belang, maar helaas is die tot e-books slecht geregeld. Een oplossing ligt in wet- en regelgeving, of in 'de vrijwillige beleidskeuzes van uitgevers', waarvan de eBook Pledge een eerste aanzet is.

30

Nut van de datacatalogus

In een tijd waarin overheidsorganisaties streven naar datagedreven besluitvorming en tegelijkertijd naar meer openbaarheid en transparantie, is de weg bezaaid met uitdagingen en obstakels. Een datacatalogus kan daarbij een hulpmiddel zijn.

BELOFTE

Ik was niet mee naar Londen en Cambridge, dus ik spreek niet uit ervaring, maar het verslag van Marjo Bakker over de KNVI O&O-studiereis naar deze Britse steden, beter: bibliotheken en aanverwante organisaties, geeft een goed beeld. Ze doen het daar aan de andere kant van de Noordzee beslist niet verkeerd. De bibliotheken zijn toonaangevend; in hun behuizing en studieruimtes, in hun faciliteiten en diensten, en in hun gebruik van nieuwe technologie. Een week langs maar liefst zeventien organisaties – een *pint* in de pub was zo af en toe wel nodig, vermoed ik, om alle indrukken te laten bezinken.

In het artikel komen ook de deals voorbij die Britse uitgeverij hebben met bibliotheken, en de (broodnodige) transformatie van het publicatielandschap waaraan wordt gewerkt, zij het met de handrem erop. Ook slaat de kostenwijzer nog steeds uit richting bibliotheken, maar ... *change is coming*.

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

Intussen betalen bibliotheken in Nederland enorme bedragen om toegang te krijgen tot digitaal studiemateriaal – hoger of academisch onderwijs, het is om het even. Jurist-informatieprofessional Maarten Zeinstra buigt zich over dit soort zaken. Een betere toegang tot e-(text) books kun je afdwingen met wet- en regelgeving, zegt hij. Een andere optie is *coulance* van de uitgeverij – nobel streven want nogal een kluit. Hij probeert toch een stap te zetten met de eBook Pledge, een belofte van uitgeverij om hun werkpraktijken aan te passen. University of Groningen Press en TU Delft OPEN Publishing hebben deze al ondertekend. Hopelijk volgen er meer. Want wat Zeinstra en de zijnen terecht zeggen: 'Winst moet in de samenleving geen voorrang krijgen op de maatschappelijke behoefte aan toegang tot kennis.' <

35

Gespot

AI-fotoserie
What Could Have Been

36

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

38

Lifehacking

Herontdek het internet

39

Van de KNVI

Beroepsverenigingsnieuws

VIRTUEEL VERSUS REËEL

Tijdens het jaarlijkse IDFA Festival, van 8 tot en met 19 november, is ook altijd aandacht voor de nieuwste innovatieve en interactieve projecten. IDFA DocLab is het programmaonderdeel dat zich hiermee bezighoudt, terwijl Filmmuseum Eye een serie heeft, Xtended genaamd, waarin virtual-realitywerk van kunstenaars en filmmakers onder de aandacht wordt gebracht. Samen presenteren ze tijdens IDFA 2023 de Nederlandse première van de VR-ervaring *Shadow-time* én de vertoning van de korte film *Our Ark*, beide van Kathryn Hamilton en Deniz Tortum. 'In de VR leef je in twee onverenigbare werelden tegelijk, terwijl de film juist beschrijft hoe de fysieke wereld verdwijnt terwijl de virtuele wereld steeds realistischer wordt', aldus IDFA DocLab en Eye. <

© Kathryn Hamilton en Deniz Tortum

> Meer over
*Shadowtime &
Our Ark* lees je
op pagina 6.

Vervolg
van
pagina
4-5.

VR-ERVARING EN KORTE FILM OVER ENEN, NULLEN EN REALITEIT

Eye's Xtended-programma en IDFA DocLab presenteren tijdens IDFA 2023 de Nederlandse première van de VR-ervaring *Shadowtime* én de vertoning van de korte film *Our Ark* van Kathryn Hamilton en Deniz Tortum. De werken vullen elkaar aan.

De nieuwe VR-ervaring *Shadowtime* (2023) zet de bezoeker aan het denken over de twilight zone waarin we leven. 'Schaduwtijd' is een woord ontleend aan het antropoceen, het geologische tijdperk van de mens. Het verwoordt het gevoel dat je tegelijkertijd in twee onverenigbare werelden leeft. Dus: ontbijt maken voor je kind, terwijl je weet dat tijdens diens leven vele bloemen- en diersoorten gaan uitsterven. Of: door je telefoon scrollen en je plots realiseren dat het klimaat op aarde onherroepelijk verandert. *Shadowtime* verbeeldt deze werelden via virtual reality en simulatietheorie. In deze virtuele wereld heeft de deelnemer aan de ervaring twee

lichamen, vier handen en twee harten. Het lichaam is in de ene wereld, maar het hart in de andere.

Eerste VR-headset

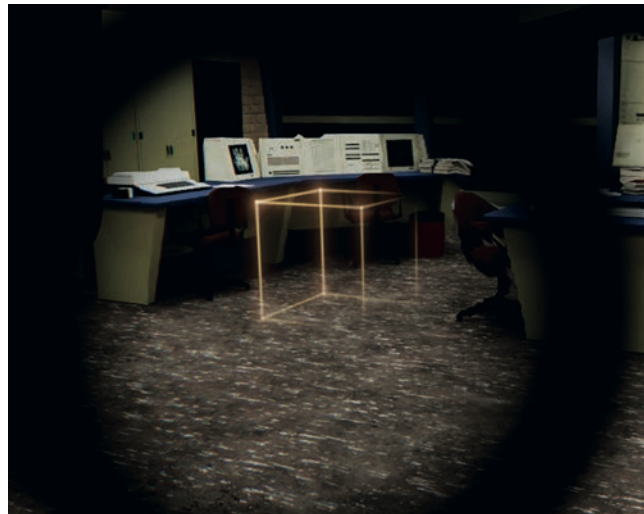
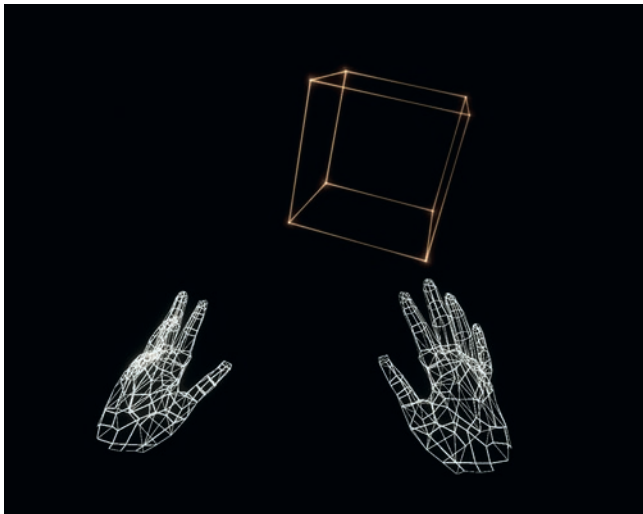
Als de VR-bril wordt opgezet, verplaatst de deelnemer zich naar het MIT-laboratorium in het jaar 1968, waar dan net de eerste VR-headset is ontworpen. Daar vindt een ontmoeting plaats met Alma, de mysterieuze gids in deze dubbele realiteit, waardoor met AI opgeroepen beelden van verdwenen werelden voorbijtrekken. Vragen doemen op rond de klimaatcrisis, rouw, onverenigbare werkelijkheden en het virtuele als schuilplaats. *Shadowtime* is een werk van de Britse Kathryn Hamilton (artiesten-

naam Sister Sylvester), die werkt met performance en nieuwe media, en die installaties en kunstboeken maakt als gemeenschappelijke leeservaringen, en de Turkse kunstenaar op het gebied van film en immersieve media Deniz Tortum. Bieden kenden elkaar al van enkele jaren terug, toen ze samen de korte essayfilm *Our Ark* (2021) maakten die internationaal heeft getoerd.

Digitale ark van Noach

Our Ark gaat over een virtuele replica van de echte wereld, een soort digitale ark van Noach. De regisseurs maken een back-up van onze planeet via 3D-modellen van dieren, regenwouden, steden en mensen. Zo archiveren ze de aarde alsof daarmee de ecologische ineenstorting nog kan worden afgewend. Maar voor wie zijn

Beeld: *Shadowtime* & *OurArk* by Kathryn Hamilton en Deniz Tortum - Courtesy of the artist

Leeswee

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden; heeft als aandachtsgebieden bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek

‘Het mooiste woord vind ik *breinpuin*, dat de eindeloze stroom nutteloze informatie omschrijft die toch in je hoofd blijft hangen’

Je leest een boek, bij voorkeur een dikke pil, waar je helemaal in verdrinkt. Ieder vrij moment gebruik je om verder te lezen, en naarmate je het einde nadert, neemt de leeskoorts toe: hoe loopt het af? Je slaat de laatste bladzijde om, je leest de laatste zinnen, je leest het laatste woord, en dan: leeswee. Het gevoel dat je verder wilt lezen, maar dat kan niet meer. Het gevoel dat je terug wilt naar een wereld die je voorgoed achter je hebt gelaten. Leeswee is een prachtig woord om dat gevoel te beschrijven.

Vaak is het lastig om de etymologie van een woord te achterhalen, maar in dit geval is het eenvoudig. Leeswee is gelanceerd in de rubriek Het Ontbreekwoord van het Belgische Radio 1-programma Nieuwe Feiten. Rick de Leeuw beschrijft daarin een fenomeen waarvoor nog geen woord bestaat en vraagt de luisteraars om dat te bedenken. Samen met Ruud Hendrickx, hoofdredacteur van Van Dale, kiest hij wekelijks uit de inzendingen het ontbreekwoord, en recentelijk was dat dus leeswee.

Een ontbreekwoord kan universeel zijn, maar vaak is er in andere talen van oudsher al wel een woord voorhanden. Een van de bekendste woorden is het Engelse *siblings*, voor broers en/of zussen. In Het Ontbreekwoord werd dat *nesties*. Overigens zijn er in het Nederlands ook wel woorden waarvoor in het Engels niets voorhanden is. Wat dacht je van *tegenligger*, *koukleum*, *uitbuiken*, *uitwaaien* en *meedenken*? En ook *ontbreekwoord* lijkt in andere talen niet te bestaan.

Het Ontbreekwoord heeft flink wat nieuwe woorden opgeleverd waar je je voordeel mee kunt doen, zoals *rekgesprekje*, de woorden die je tegen iemand zegt als je eigenlijk al afscheid hebt genomen. Mooi is ook *vergroeting*, wanneer je terugzwaait naar iemand en er een fractie van een seconde later achter komt dat de groet voor een ander was bedoeld. Maar het mooiste woord vind ik *breinpuin*, dat de eindeloze stroom nutteloze informatie omschrijft die toch in je hoofd blijft hangen. Zo zag ik meer dan vijftig jaar geleden hoe een vrachtwagen een paaltje omverreed. Het kenteken van die auto was DN-48-12. Helaas ben ik nog beter in staat om echt belangrijke informatie binnen een minuut te vergeten. Een geval van *hoofdlek*?

> Vorige maand verscheen *Het grote ontbreekwoordenboek* van Rick de Leeuw en Ruud Hendrickx; meer hierover lees je verderop in de rubriek Gelezen. <

al die digitale archieven eigenlijk? Wat voor nut heeft onze neiging om alles maar vast te leggen? Hopen we die wereld weer tot leven te kunnen wekken? En wat gebeurt er met onze opvattingen over de echte wereld als we denken die te kunnen reduceren tot enen en nullen?

Achttien minuten

Voor de gelegenheid van het internationaal documentairefestival IDFA 2023 (idfa.nl) hebben Eye's Xtended en IDFA DocLab beide werken samengevoegd. Gedurende achttien minuten ervaren twee mensen het VR-werk, terwijl de korte film parallel door twee andere mensen wordt bekeken. *Shadowtime* ging in première op het Filmfestival van Venetië en is nu voor het eerst in Nederland te ervaren.

> *Shadowtime & Our Ark* zijn nog tot en met 19 november 2023 te zien tijdens IDFA in Eye Filmmuseum in Amsterdam, eyefilm.nl/shadowtime. <

